

вакантних посад судді серед кандидатів на посаду судді вперше: Рішення Комісії від 19 вересня 2011 р. № 2769/пп-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vkksu.gov.ua/ua/umovi-provedennya-konkursu-na-zamishennya-vakantnih-posad-suddi/>.

4. Про визнання таким, що втратив чинність, Указу Президента України від 11 жовтня 2002 року № 918: Указ Президента України від 17.01.2011 № 52/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U052_11.html.

5. Скомороха Л. Хто «сидить» у кріслі судді // Право України – 2008. – № 8. – С. 135-143.

6. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII // ВВР УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451

7. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141

8. Шруб І.В. Функціонування адміністративних судів в Україні: організаційно-правові засади та їх реалізація: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. – К., 2009.

9. Про рекомендації президії ВАСУ стосовно деяких питань, пов'язаних із застосуванням положень Закону України від 05.06.2009 № 1475-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження автоматизованої системи документообігу в адміністративних судах»: Постанова вищого адміністративного суду від 29.12.2009 № 70 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua>.

10. Концепція Державної цільової програми забезпечення судів належними приміщеннями на період до 2016 року: Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.court.gov.ua/eng/dsa/14/koncept/>

11. Підсумки роботи Державної судової адміністрації України за 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/dsa/1233/prtuDSA1/>.

Надійшла до редакції 05.04.2012

ЧУПРИНА Г.В., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.951

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА У СПРАВАХ ЗА ЗВЕРНЕННЯМ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПРИВОДУ ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ

Досліджено проблеми правового статусу представника у справах про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, підстав та порядку його залучення до справи.

Ключові слова: іноземець, особа без громадянства, представник, адвокат, видворення.

Исследуются проблемы правового статуса представителя по делам о принудительном выдворении иностранцев и лиц без гражданства, оснований и порядка его привлечения к делу.

Ключевые слова: иностранец, лицо без гражданства, представитель, адвокат, выдворение.

The problems of legal status of representative are in-process investigational in matters about a force turning out of foreigners and persons without citizenship, grounds and order of his bringing in to business.

Keywords: foreigner, person without citizenship, representative, advocate, turning out.

Орієнтація України на побудову правової держави та впровадження загальноєвропейських цінностей актуалізують дослідження, присвячені забезпеченню прав та свобод людини у різних сферах діяльності держави. Адміністративне право, яке об'єктивно відображає тенденції розвитку суспільного життя, перебуває у стані оновлення його фундаментальних засад, реалізації розуміння цієї значної галузі передусім як «людиноцентристської», покликаної забезпечувати права та свободи людини у сфері публічно-правових відносин. Все це повною мірою стосується і адміністративно-процесуальної його складової, зокрема, при провадженні у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення іноземців і осіб без громадянства.

Серед питань, що повинні привернути увагу законодавця, актуальними залишаються проблеми ефективного законодавчого регулювання забезпечення права на правову допомогу при провадженні у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення іноземців і осіб без громадянства, особливості участі представника в зазначеній сфері.

Можливість отримання іноземцем або особою без громадянства, професійної правової допомоги при провадженні у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення є важливою складовою реалізації принципу пріоритетності забезпечення прав та свобод людини в адміністративному процесі, засобом обмеження можливих порушень з боку посадових осіб Державної міграційної служби України під час провадження у справах про примусове видворення, гарантією законності притягнення до адміністративної відповідальності, що є досить актуальним в умовах поширення кількості перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, значній кількості нормативно-правових актів, що визначають їхній правовий статус, регулюють адміністративну відповідальність.

Взагалі питання представництва в адміністративному процесі певною мірою привертало увагу багатьох вітчизняних вчених-адміністративістів, зокрема, О. Бандурки, І. Бородіна, А. Васильєва, С. Ващенко, І. Голосніченка, Є. Додіна, Л. Ковалюк, В. Колпакова, Т. Коломоєць, А. Комзюка, І. Коліушка, О. Кузьменко, Д. Лук'янець, Н. Мироненко, В. Перепелюка, В. Поліщука, М. Стахурського, Р. Синельника, М. Тищенко, С. Тараненка тощо, однак дані дослідження обмежувалися або констатацією чинних законодавчих положень, або формуванням окремих пропозицій щодо вдосконалення статусу представника в адміністративному процесі в контексті розгляду іншої, як правило, більш широкої теми. Проблемні питання представництва при провадженні у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення іноземців і осіб без громадянства комплексно не досліджувалися.

Метою статті є з'ясування особливостей представництва інтересів іноземців та осіб без громадянства у справах за зверненням державної міграційної служби України з приводу примусового видворення.

У російській юридичній науці виділяють три види представництва – законне (необхідне), добровільне та таке, що призначається судом [1, с. 37]. Для вітчизняної науки більш характерним є розмежування на законне (обов'язкове) та договірне (факультативне) представництво [2, с. 10].

Інститут законного представництва набув поширення в різних видах юридичного процесу: кримінальному, цивільному, господарському та адміністративному.

Відповідно до ст. 56 КАС України сторона, а також третя особа в адміністративній справі можуть брати участь в адміністративному процесі особисто і (або) через представника. Представником може бути фізична особа, яка відповідно до ч. 2 ст. 48 КАС України має адміністративну процесуальну дієздатність.

Представники беруть участь в адміністративному процесі на основі договору або закону. Повноваження адвоката як представника можуть також посвідчуватися ордером, який виданий відповідним адвокатським об'єднанням, або договором про надання правової допомоги. До ордера адвоката обов'язково додається витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг засвідчується підписом сторін. Довіреності або інші документи, які підтверджують повноваження представника і були посвідчені в інших державах, повинні бути легалізовані в установленому законодавством порядку, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Повноваження представників, які беруть участь в адміністративному процесі на основі договору, на здійснення представництва в суді повинні бути підтверджені довіреністю. Оригінали довіреностей або засвідчені підписом судді копії з них приєднуються судом до справи [3].

Відповідно до ч. 4 ст. 58 КАС України [3] довіреність фізичної особи на ведення справи в адміністративному суді посвідчується нотаріально або посадовою особою підприємства, установи, організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні, чи за рішенням суду або за місцем його проживання (перебування).

За змістом цієї статті, суд належить до суб'єктів, що можуть посвідчити довіреність фізичної особи. Посвідчення довіреності здійснюється за його рішенням.

Відповідно до ч. 2 ст. 158 Кодексу адміністративного судочинства України [3] судові рішення, яким суд зупиняє чи закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або приймає рішення щодо інших процесуальних дій, клопотань, викладається у формі ухвали.

Таким чином, у разі заявлення іноземцем або особою без громадянства особою-довірителем клопотання про посвідчення судом довіреності на ведення справи в адміністрати-

вному суді суд може ухвалою посвідчити таку довіреність.

Так, В. Самолук зазначає, що законне представництво, попри низку особливостей, має ту саму юридичну природу, яку має будь-яке правове представництво. У той же час законне представництво у кримінальному процесі має ряд ознак, притаманних як процесуальному представництву загалом, так і лише даному виду представництва. Серед загальних ознак законного представництва виділяється: 1) його направленість на надання допомоги у реалізації процесуальної функції та суб'єктивних прав відповідного учасника процесу; 2) допустимість спільної (паралельної) участі процесуального представника з особою, яку він представляє; 3) обмежений обсяг прав, які представник може реалізувати від імені того, кого представляє; 4) можливість одночасного допуску до участі у справі кількох представників; 5) визначений законом загальний обсяг повноважень представника та його самостійність у їх реалізації. Серед ознак, властивих виключно законному представництву, виділені такі: 1) законні представники покликані законодавцем охороняти права і законні інтереси недієздатного чи частково дієздатного суб'єкта; 2) вони отримують повноваження на представництво інтересів особи, яку вони представляють, не від неї самої (оскільки вона не володіє повною дієздатністю), а на підставі закону; 3) їх обсяг прав не залежить від волі особи, яку представляють, оскільки така воля не може бути визнана правом; 4) здійснюючи представництво, вони виражають свою власну волю; 5) представництво інтересів визначених законом осіб є обов'язком законного представника [4, с. 6-7]. Визначені особливості законного представництва у кримінальному процесі на теоретичному рівні цілком відповідають ознакам аналогічного інституту у провадженні у справах про адміністративні правопорушення.

Аналіз рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р. у справі про право вільного вибору захисника свідчить про широке трактування правової допомоги, захисту та представництва як категорій одного термінологічного ряду: «закріпивши право будь-якої фізичної особи на правову допомогу, конституційний припис "кожен є вільним у виборі захисника своїх прав" (ч. 1 ст. 59 Конституції України) за своїм змістом є загальним і стосується не лише підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, а й інших фізичних осіб, яким гарантується право вільного вибору захисника з метою захисту своїх прав та законних інтересів, що виникають з цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та інших правовідносин, а не тільки з кримінальних. Право на захист, зокрема, може бути реалізоване фізичною особою у цивільному, арбітражному, адміністративному і кримінальному судочинстві, як зазначається у рішенні КСУ [5].

Традиційним для науки процесуального права є визначення, що за правовою природою представництво у суді є правовідносинами, в яких одна особа (представник) на підставі певних повноважень виступає від імені іншої особи (довірителя) і виконує процесуальні дії в суді в її інтересах, набуваючи (змінюючи, припиняючи) для неї права та обов'язки. Процесуальне представництво визначається також як виконання процесуальних дій однією особою від імені та в інтересах іншої особи або юридична діяльність представника для особи, яку він представляє. Метою судового представництва є необхідність забезпечення реалізації процесуальних прав осіб, які беруть участь у справі [6, с. 188].

У широкому розумінні цілі представництва, правової допомоги та захисту співпадають – це завжди забезпечення прав, свобод та інтересів учасників юридичного процесу. Особливістю представництва є виконання представником юридично значущих дій від імені особи, яку він представляє, в той час як особа, що надає правову допомогу, діє не замість, не від імені, а разом з особою, що отримує таку допомогу. Отже, представництво є одним із засобів надання правової допомоги [1, с. 38].

Відповідно до ст. 59, ч. 2 ст. 62, ч. 2 ст. 63 і п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України, для забезпечення права на захист в Україні діє адвокатура [7].

Як свідчить аналіз вивчених автором справ про притягнення іноземців та осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень та справ про адміністративне видворення, іноземці та особи без громадянства не часто звертаються в юридичні консультації, фірми та особисто до фахівців у галузі права для оформлення представництва адвокатів або інших осіб у цих справах.

Насамперед це можна пояснити слабкою юридичною грамотністю осіб-правопорушників, недостатньою поінформованістю щодо права користуватися юридичною допомогою представника у таких справах. З іншого боку, істотну роль тут відіграє матеріальний фактор, оскільки оплата послуг адвоката або іншого фахівця в галузі права є часто недо-

ступною для певної категорії іноземців та осіб без громадянства. Однаковою мірою цей фактор впливає і на позицію адвокатів, які відмовляються представляти інтереси громадян України, іноземців та осіб без громадянства, не спроможних оплатити їхні послуги.

На нашу думку, у Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. слід передбачити можливість надання безоплатної правової допомоги іноземцям або особам без громадянства у випадках їхнього видворення за межі України.

Зазначене положення дозволить чіткіше визначити мету участі адвоката в провадженні у справах про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства – представлення і захист усіма доступними, передбаченими законом засобами і способами прав та інтересів особи, яка запросила його для участі у справі.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна дійти певних узагальнюючих висновків щодо правової природи діяльності представника в провадженні у справах за зверненням Державної міграційної служби України з приводу примусового видворення іноземців і осіб без громадянства.

Спостерігається неоднозначність та певна дискусійність у поглядах та позиціях щодо визначення функції захисту та її співвідношення із правовою допомогою. Вважаємо, що слід виходити із того, що, з одного боку, захист є складовою мети правової допомоги, а з іншого – одним із різновидів, напрямків останньої. У рамках правової допомоги у юридичному процесі здійснення захисту завжди пов'язане із правовідносинами у сфері реалізації ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності і покликане забезпечити особі, щодо якої держава висуває претензії у скоєнні кримінального або адміністративного правопорушення, її права та законні інтереси під час процедури вирішення справи, що пов'язана із притягненням до відповідної відповідальності, сприяти законності цієї процедури.

Сутністю діяльності захисника у провадженні у справах про адміністративне правопорушення є здійснення конституційного права особи на правову допомогу у провадженні у справах про адміністративні правопорушення з метою забезпечення захисту та реалізації прав, свобод та законних інтересів осіб, щодо яких здійснюється провадження у справі про адміністративні правопорушення, забезпечення законності у відповідному провадженні. Захисник у провадженні у справах про адміністративні правопорушення – це самостійний, незалежний учасник цього провадження, який надає професійну правову допомогу у встановленому законом порядку особі, стосовно якої здійснюється провадження у справі про адміністративне правопорушення, шляхом захисту її прав, свобод та законних інтересів.

Список використаної літератури:

1. Серебряков Я. Защитник в производстве по делам об административных правонарушениях: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. – Омск, 2003.
2. Фурса С.Я., Фурса С.І. Адвокат у цивільному процесі: Наук.-практ. посіб. – К., 2006.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
4. Самолук В.В. Законне представництво у кримінальному процесі України: Автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – К., 2005.
5. Рішення КСУ від 26.11.2000р. № 13-рп/2000 (справа про право вільного вибору захисника) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
6. Беляневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: Наук.-практ. комент. – 2-ге вид. – К., 2006.
7. Законодавство України про адміністративну відповідальність // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2003. – № 6.

Надійшла до редакції 23.03.2012

